

Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland

Globale verhaallijn

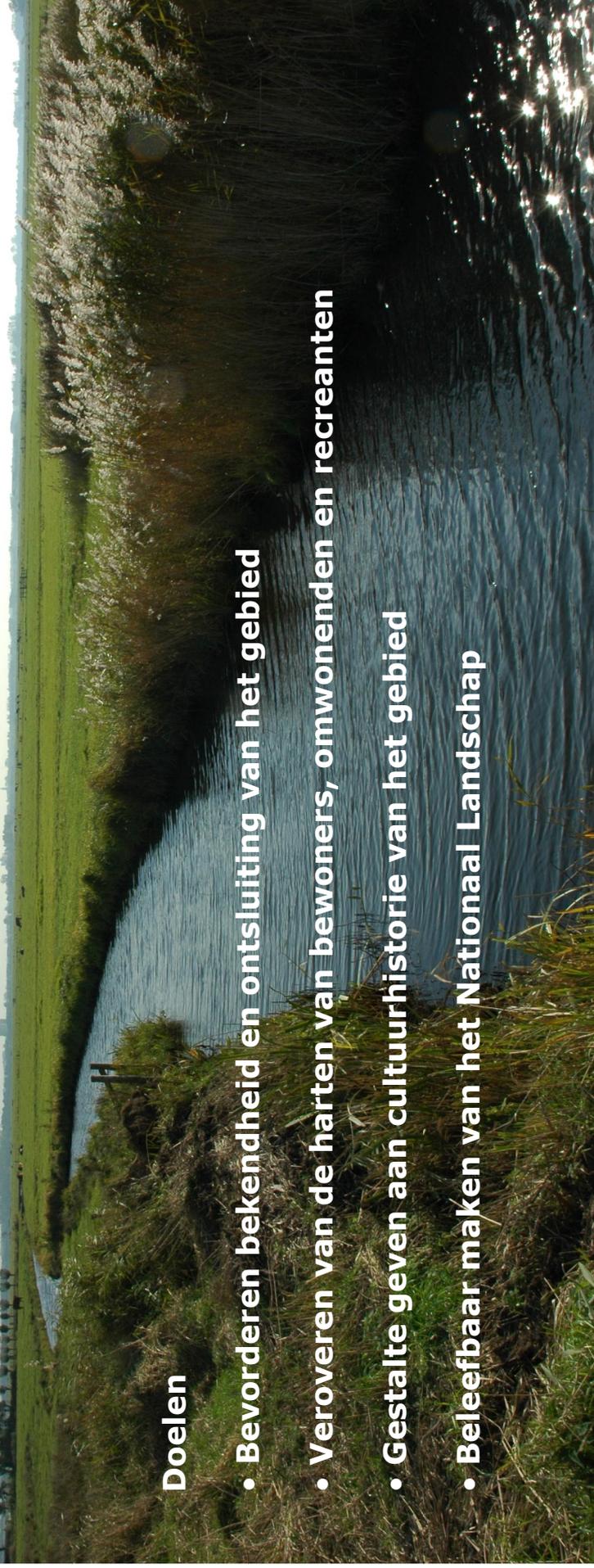
Landschapshuizen

(definitieve versie, 15 december 2009)

- Verbindende schakels tussen stad en platteland
- Informatie over bijzondere facetten van het Nationaal Landschap
- Recreatieve mogelijkheden

Doelen

- Bevorderen bekendheid en ontsluiting van het gebied
- Veroveren van de harten van bewoners, omwonenden en recreanten
- Gestalte geven aan cultuurhistorie van het gebied
- Beleefbaar maken van het Nationaal Landschap

Verhalen - inhoudelijke kaders

Kernkwaliteiten

- **Zeer open landschap**
- **Verkavelingspatronen**
- **Veenweidekarakter**
- **Ligging voormalige Zuiderzee (strijd tegen water)**
- **Restanten Grebbelinie**
- **Overgangszones naar hogere zandgronden**

Verhalen - inhoudelijke kaders

Interviews

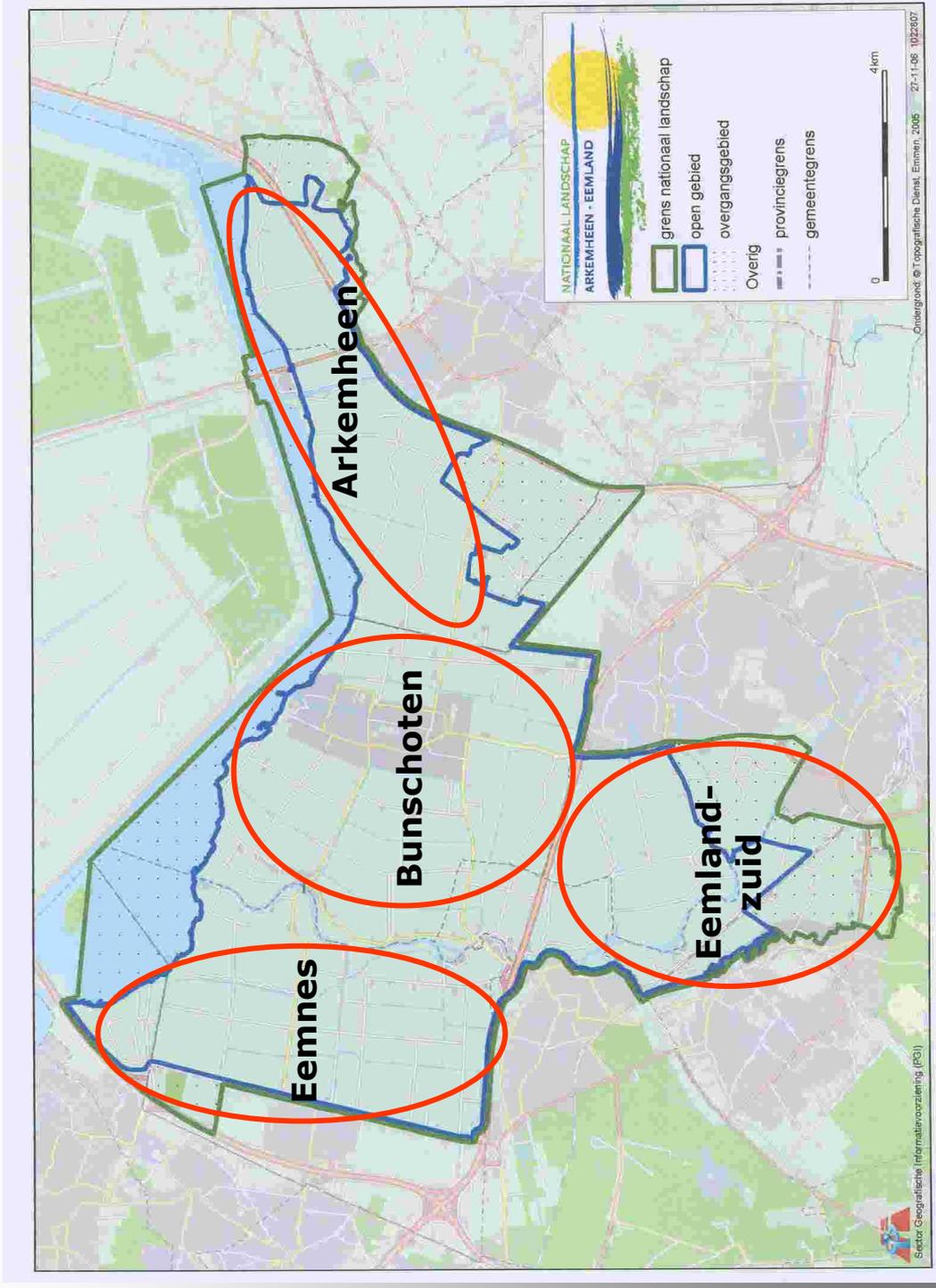
- **(Brede) agrariër Eemlandhoeve: Jan Huigen**
- **Theetuin Eemnes: Bert van den Brink**
- **Stoomgemaal Hertog Jan / bc Arkemheen: Jan den Hartogh, Johannes de Vries**
- **Historicus archief WVE: Margriet Mijnsen-Dutilh**
- **Naamkundige: Wim Hagoort**
- **Agrarisch natuurbeheer, Natuurmonumenten: Jan Roodhart**
- **Provincie Gelderland: Jan van Diermen**

Verhalen - inhoudelijke kaders

Interviews – welke verhalen mogen niet ontbreken?

- **Ontstaansgeschiedenis van het landschap (moerasgebied, heuvelrug)**
- **Bijzonder weidevogelgebied – belang van rust (beperkte toegankelijkheid)**
- **Maar ook: veenweidegebied is alternatief voor verdwenen oorspronkelijke habitat**
- **Cultuurhistorische ontwikkeling van het landschap, gekoppeld aan agricultuur**
- **Boeren als dragers van het landschap (gevormd en onderhouden door boeren)**
- **Oorspronkelijke karakter van verkaveling, geen bebouwing**
- **Relatie stad-platteland, plaats van landbouw in de samenleving**
- **Nationaal Landschap: wat is het? waarom is het er? toekomst?**

Verhalen – ruimtelijke kaders: vier deelgebieden

Bestaande verhalen

Stoomgemaal Hertog Reijnout – bezoekerscentrum Arkemheen

Water

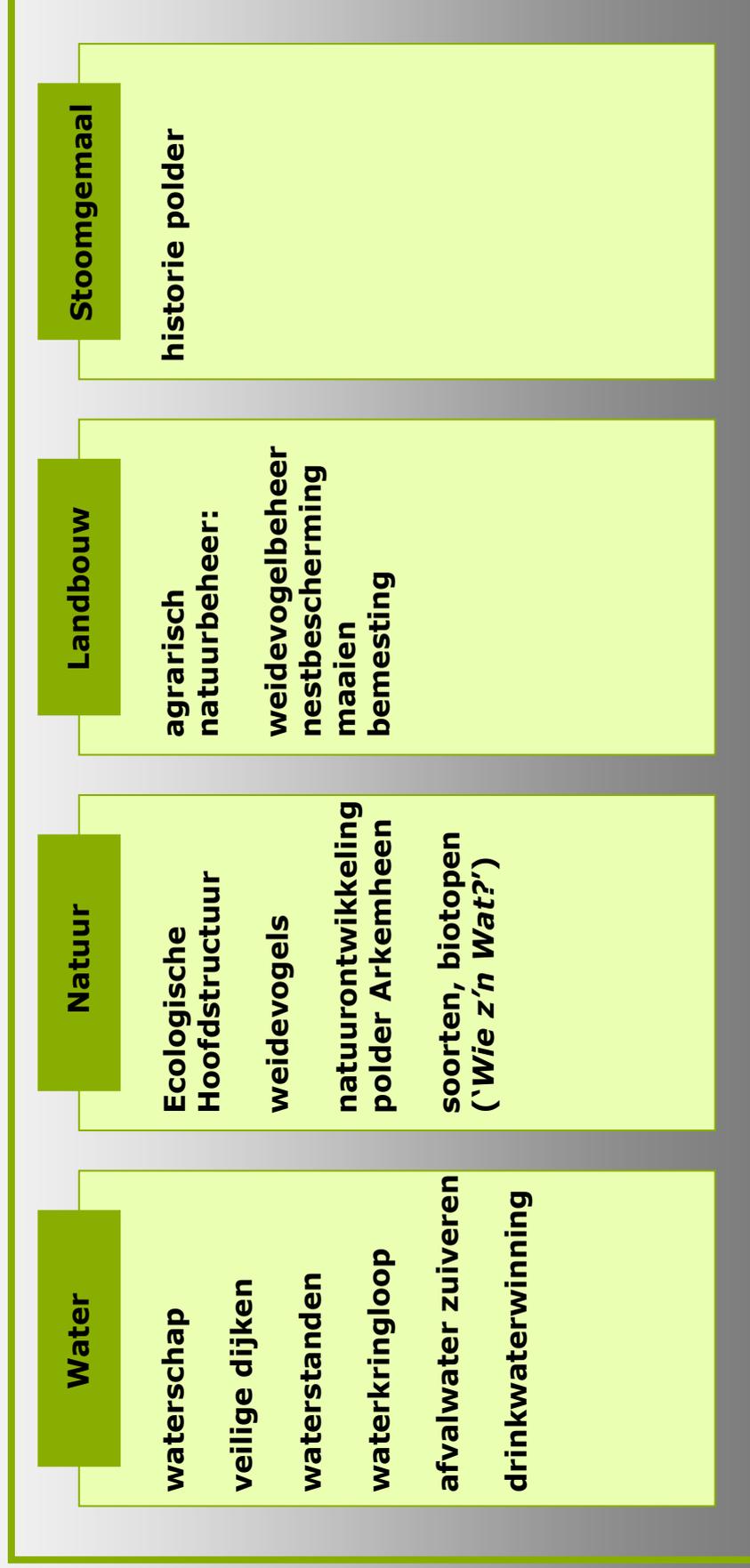
Natuur

Landbouw

Stoomgemaal

Bestaande verhalen

Stoomgemaal Hertog Reijnout – bezoekerscentrum Arnhem

Bestaande verhalen

Museum Spakenburg

Historie voormalig Zuiderzeedorp

ambacht & industrie

kunstnijverheid

school

boerenleven, visserij

armoede, rijkdom

strijd tegen water

religie, hoop & troost

afsluitdijk, inpoldering
Zuiderzee

Grebbelinie (Bunschoter kom)

Inhoudelijk concept - 'kapstok' voor de verhalen

- *Leesbaar landschap*

Bedoeld om samenhang in het landschap duidelijk te maken

Kijken door vier brillen:

Wat zie ik?

Wat zegt dat over ondergrond / functie / seizoen / geschiedenis?

Maakt kernkwaliteiten Arkemheen-Eemland zichtbaar

Beoordelen van landschappen: behoud identiteit, karakteristieke elementen
Wel vrij theoretisch...

- *Verhalend landschap*

Op zoek naar verschillende verhalen over het gebied

Vb. ontginning / verdediging en macht / strijd tegen Zuiderzee

- *Deelgebieden*

Polders / rivier / overgangsgebied

Inhoudelijk concept - 'kapstok' voor de verhalen

Terug naar de doelen:

bekend worden met ... beleven ... 'verliefd worden'

Invalshoek voor de 'kapstok':

Beleving van natuur en landschap, nadruk op specifieke eigenschappen

- **Wat is de essentiële beleving?**
- **Hoe ervaar je dat in de ruimte?**
- **Wat zijn de bijbehorende verhalen?**

Kom op adem in

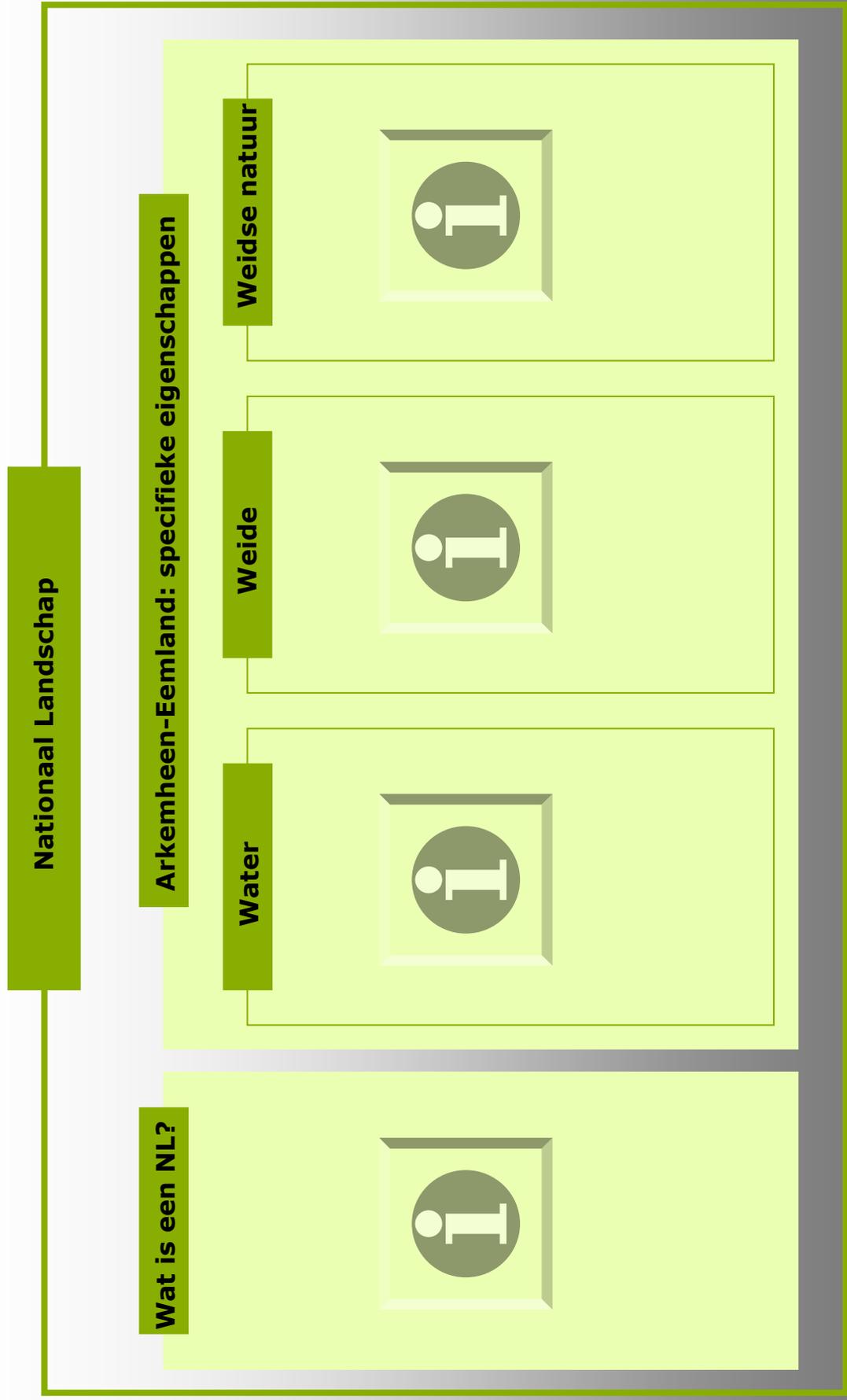
↑ Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland

Oneindig de ruimte voor

WATER WIND EIDSE NATUUR

Globale verhaallijn

Wat is een Nationaal Landschap?

Bron: www.nationalelandschappen.nl

twintig Nationale Landschappen (2004)

unieke combinatie cultuurhistorie-natuur

visitekaartje landelijk gebied

toekomst (niet op slot)

kernkwaliteiten Arkemheen-Eemland (incl. ligging)

bezieling: authenticiteit van het landschapshuis

beleving: wat kan ik er doen? (wandelen, fietsen, kopje koffie...)

verwijzing vier deelgebieden, diverse bezoekerscentra

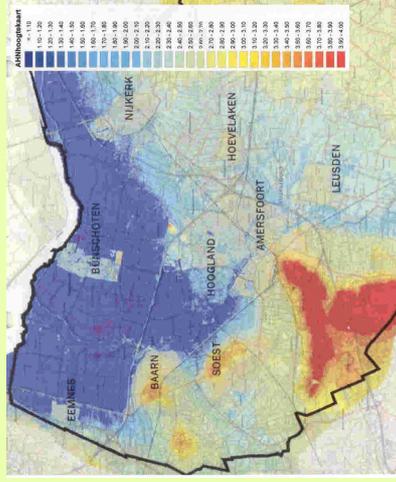

Globale verhaallijn

Water

Eemmoeras

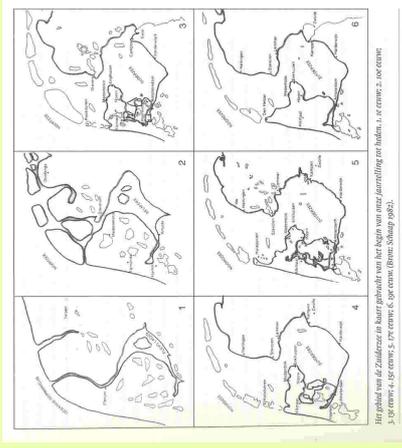
voor 12^e eeuw:
laaggelegen moerasgebied,
ingeklemd tussen
stuwwallen Utrechtse
heuvelrug, Veluwe

Bron: Margriet Mijnsen-Dutilh, 2007

Almere => Zuiderzee

12^e - 19^e eeuw:
van moerasgebied
naar zeepolder

Bron: W. J. Hagoort, 2006

Zuiderzee => IJsselmeer

1916: stormvloed,
dijkdoorbraken
1932: afsluitdijk =>
einde Zuiderzee
inpoddering IJsselmeer

De Laak

van veenvrivier naar kanaal
grens tussen
Gelderland (Arkemheen) en
Utrecht (Eemland)

Globale verhaallijn

Weide

Oorspronkelijke verkavelingspatronen

Eemland:
slagenverkaveling

Bron: Vervloet e.a., 2007

Arkemheen:
blokverkaveling

Bron: van Dooren, 1986

Veenweidegebied

veenbodem: nat, zuur
oer-Hollands landschap:
koeien in een groene zee
van gras

Globale verhaallijn

Weidse natuur

Rust & ruimte

extreme openheid
zicht tot aan de horizon

Flora & fauna

weidevogels & wintergasten
sloten & slootkanten

Bron: Dirkse & van Laar, 1992

Kom op adem in Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland

Oneindig de ruimte voor

WATER
EIDE
EIDSE
NATUUR

Kom op adem in Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland

Oneindig de ruimte voor

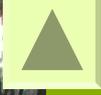
ATER
W
EIDE
W
EIDSE
W
NATUUR

Eemnes

Bunschoten

Arkemheen

Eemland-
zuid

Eemnes

Water

Zomerdijk

- dijkdoorbraken – waaien, bochten
- hoogteverschil maaiveld
- klei op veen op zand – huizen Eemnes op palen 40 meter

Bron: Vervloet e.a., 2007

Weide

Zeedijk

- scherpe grens weide – bebouwing
- broekbos 'Het Valse Bos'

Weidse natuur

Weidevogels (natuurdoelstelling NM)

- voorwaarden
- soorten (grutto als 'icoon')
- ook: veenweidegebied als uitwijkplaats voor natuurlijk leefgebied

Bron: Toekomst voor de grutto, 2004

Bunschoten

Water

De Eem: reconstructie van het ontginningslandschap

- traag stromende laaglandrivier of
- Amersfoort lag aan zee

Bron: Mijnsen, 2007

Weide

Cultuurhistorie agrarisch landschap & boerenleven

- schaalvergroting vs. veelzijdig platteland: > 1990
- nooit meer honger: na WO II
- opkomst techniek: 19^e eeuw
- eerste ontginners: 10^e-13^e eeuw
- jagers verzamelaars: 5000 v.Chr

Relatie stad-platteland / toekomst

Bron: Ruizendaal, 2004

Weidse natuur

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

- weidevogelbeheer
- bloemrijke perceelranden
- (Ark & Eemlandschap)

Bron: Toekomst voor de grutto, 2004

Arkemheen

Water

Strijd tegen water

- Ark, verdwenen boerderijen

Arkemheense zeedijk

- aarddijk - palendijk – steendijk
- wielen (dijkdoorbraken)

Bochtige sloten

Weide

Blokverkaveling

- ontginning individuele boeren
- afwijzing ruilverkaveling (1958)

Herkomst namen

- verwijzing landgebruik, hoog/laag, flora/fauna, beroepen e.d.

Bron: Hagoort, 2006

Weidse natuur

Natura 2000

- smient
- kleine zwaan
- dilemma groen gras

Dijkbegroeiing (zonatie)

Zilte graslanden

Poldersloten (kwel)

- bittervoorn – zwanenmossel
- kranswieren

Bron: folder Arkemheen, KNNV/Natura 2000

Globale verhaallijn

Eemland-zuid

Water

De droge grond

- grens nat (veen/klei) – droog (zand)
- geboortegrond beken

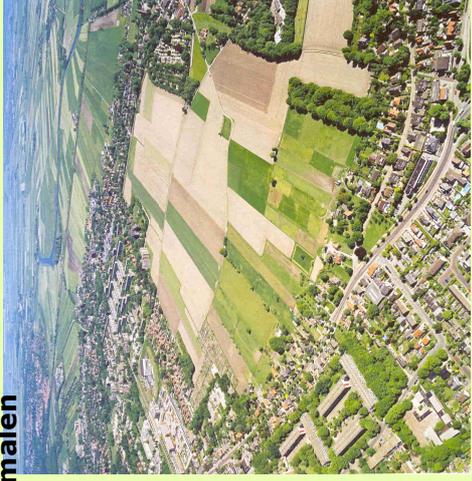

Bron: Vier jaargetijden op den Engh, 2009

Weide

Akkerbouw ipv veenweide-gebied

- Soester eng: gemeenschappelijke gronden voor akkerbouw: engen, malen

Bron: Vier jaargetijden op den Engh, 2009

Weidse natuur

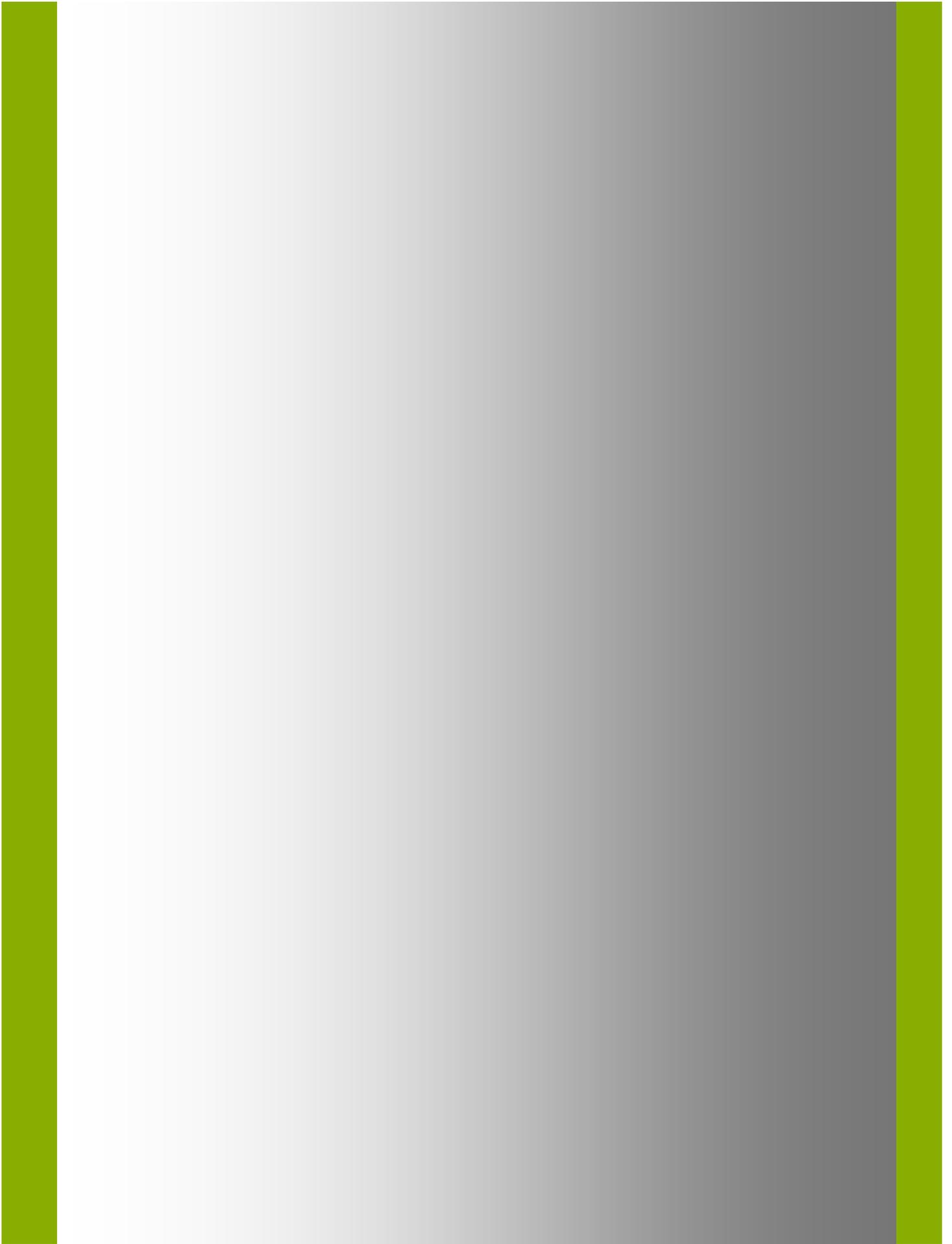
Halfopen landschap ipv weidse natuur

- houtwallen, elzensingels
- geen weidevogels, maar zangvogels in struweel

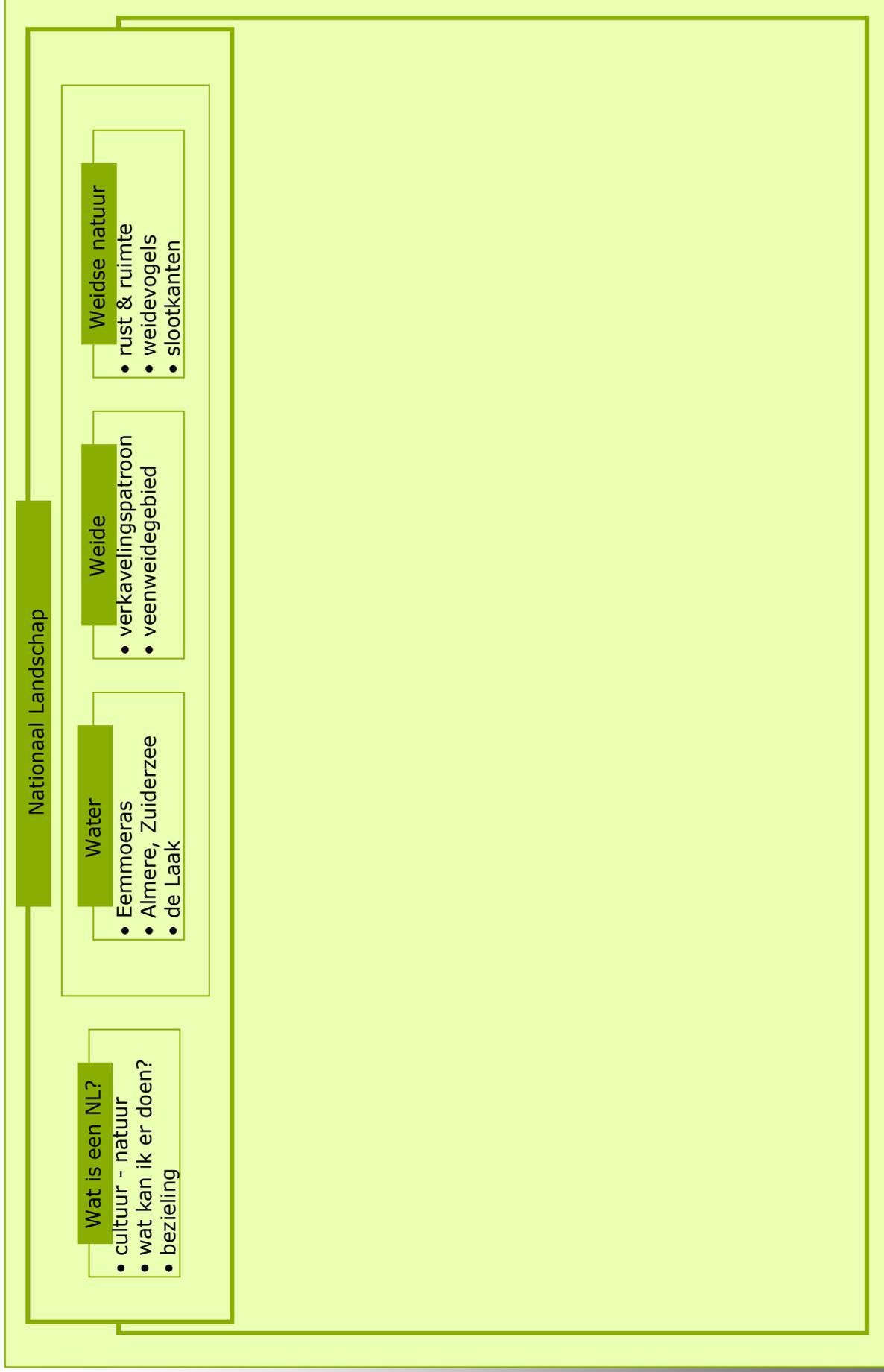

Bron: Vier jaargetijden op den Engh, 2009

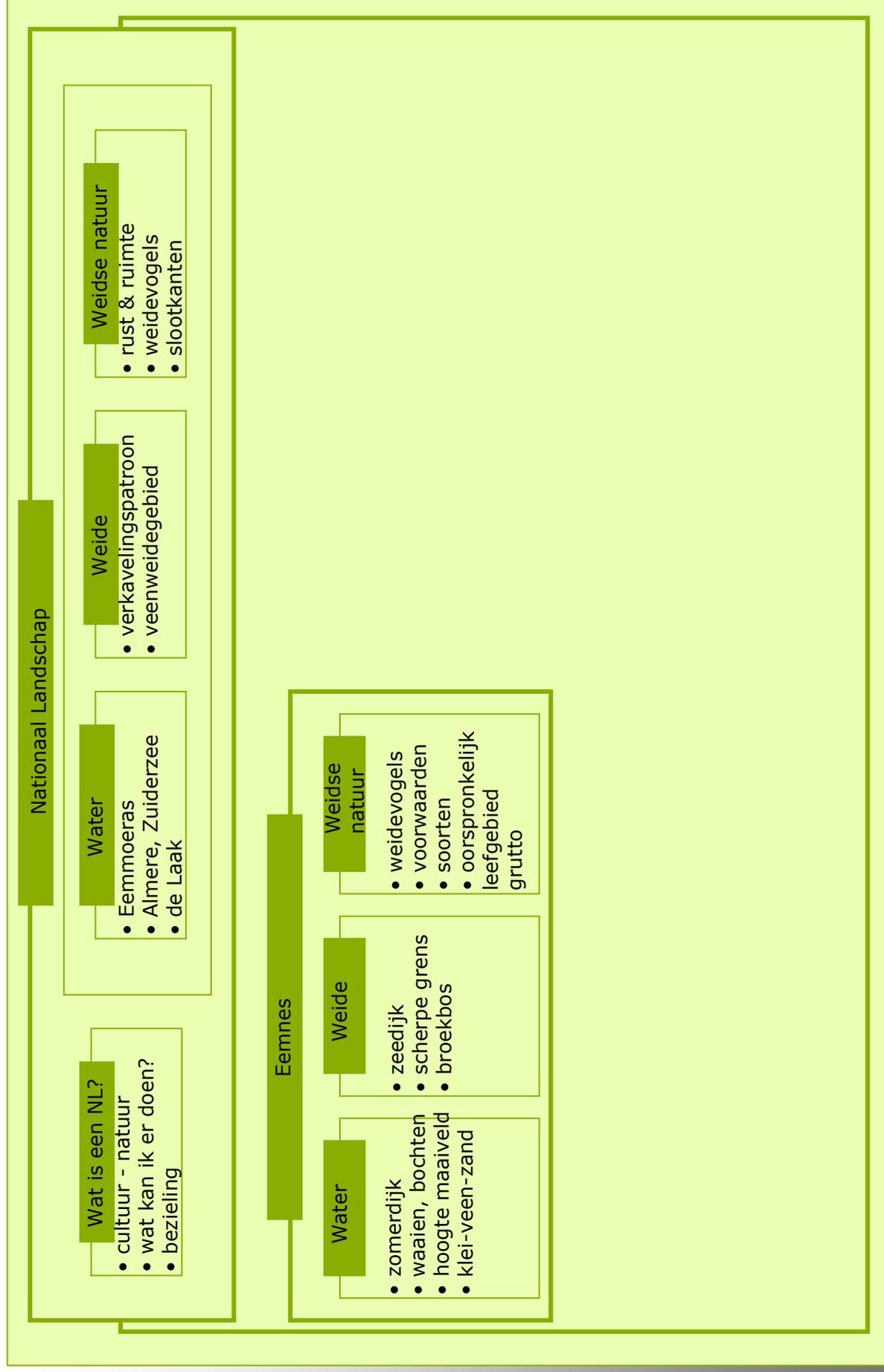

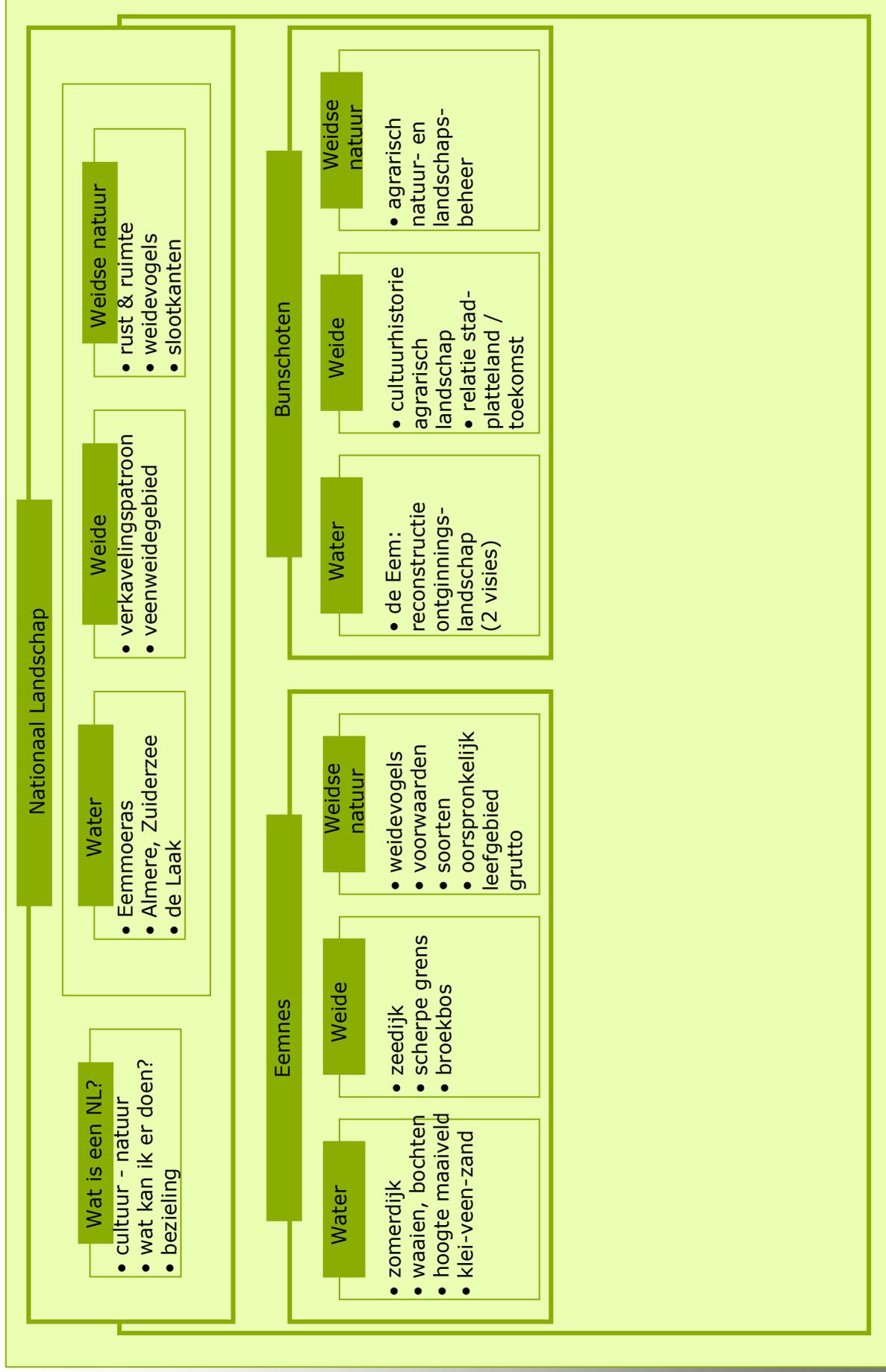
Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

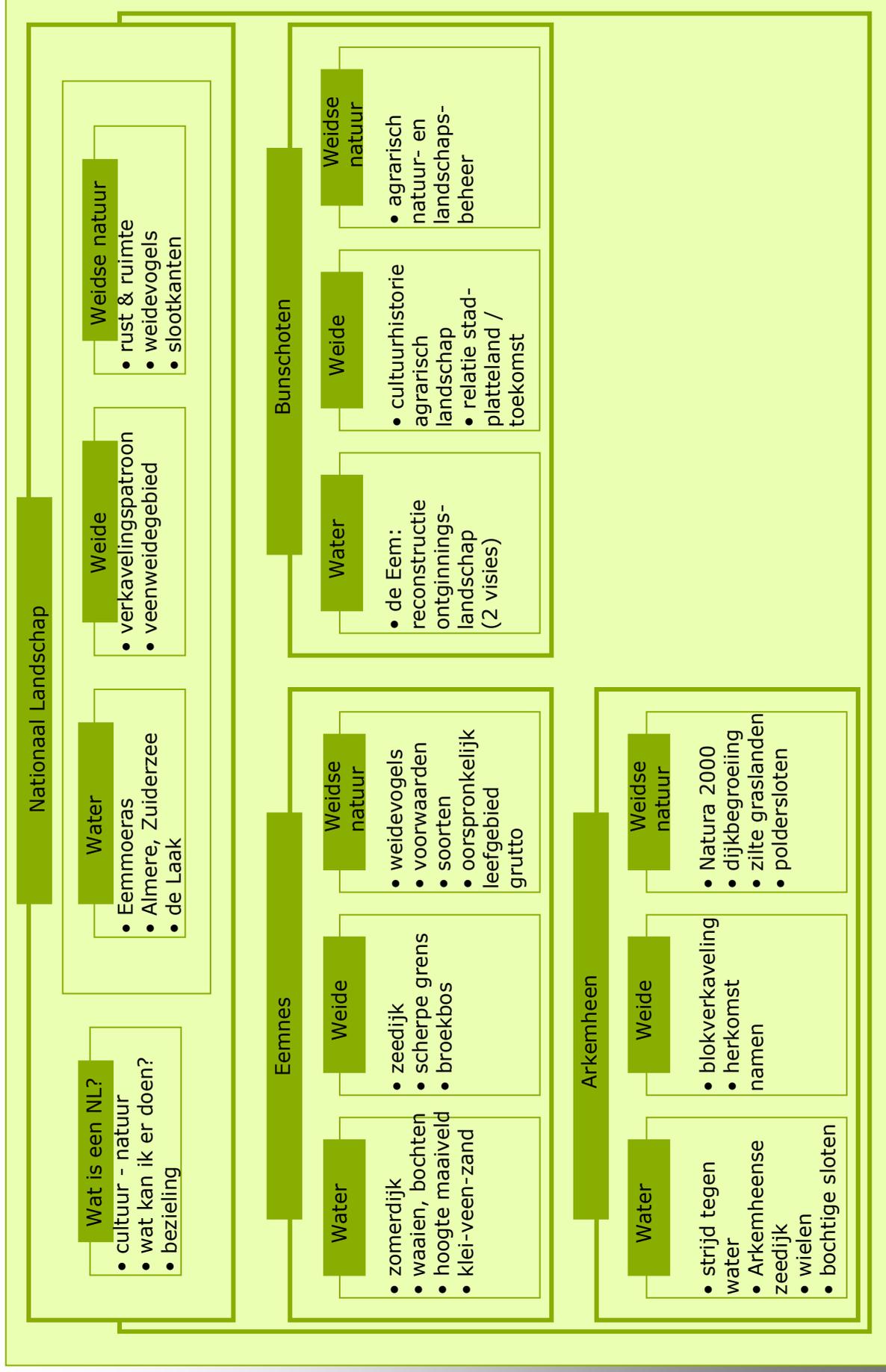
Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

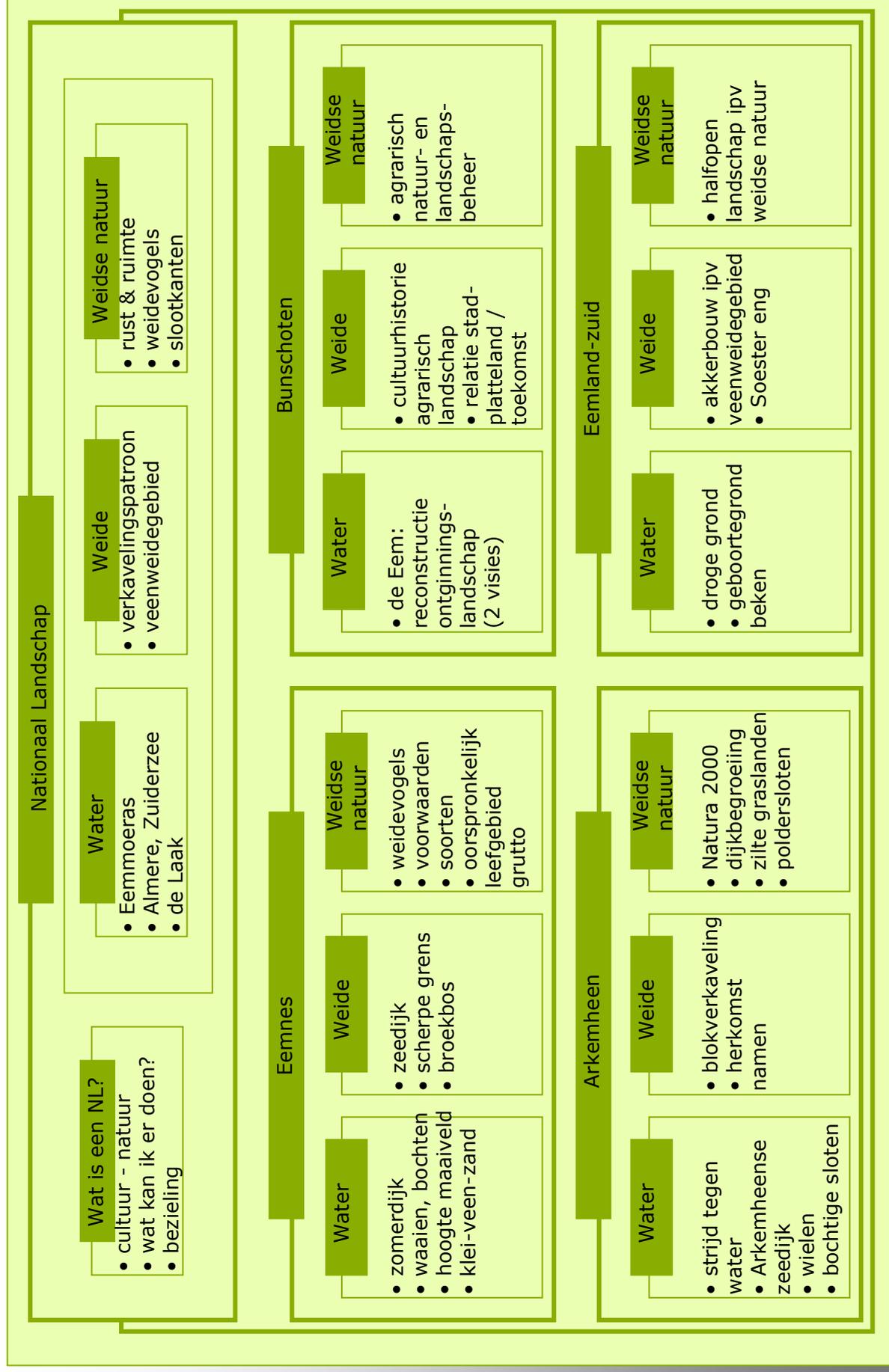
Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

Globale verhaallijn NL A-E (definitieve versie, 15 december 2009)

Kom op adem in Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland

Oneindig de ruimte voor

WATER
EIDE
W
EIDSE
W
NATUUR

Door: Manon Laterveer-de Beer / Blue Imprint
In opdracht van Projectbureau SVGV